

B.A. Part—II (Semester—IV) (Old) Examination
(Compulsory Language)

SANSKRIT

Time : Three Hours]

[Maximum Marks : 80

सूचना :—(1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहे.

(2) सर्व प्रश्न स्विकृत माध्यमातून लिहावीत.

1. (अ) Translate any **TWO** of the following :—

कोणत्याही दोन परिच्छेदांचा अनुवाद करा :—

किन्हीं दो परिच्छेदों का अनुवाद कीजिए :—

- (1) देहल्यां स्थापितः दीपः उभयोः पार्श्वयोः अपि प्रकाशकारणं भवति। एवं केषुचिद् वाक्येषु एक एवं धर्मः एका क्रिया वा संपूर्णवाक्यं प्रकाशयति। एक स्थस्थैव समस्त वाक्यदीपनात्। यथा-कृपणानां धनं, सर्पकणास्थित मणिं, सिंहस्य सटां, कुलीनस्त्रियः स्तनञ्च कः स्पष्टुं शक्नुयात् ?
- (2) अत्युष्णं दुग्धं पिबति चेत् मनुष्यस्य जिह्वा दग्धा भवति। तेन तस्यः एवं भीती भवती यत् दुग्धसा-दृश्येन तक्रात् अपि बिभेति। दुग्धेन दग्धा इति कारणेन तक्रमपि फूत्कृत्य पिबति। एवं एकेन सडकटेन पीडितः मनुष्यः सवेष्वापि संदर्भेषु अनावश्यकरीत्या सावधानतां दर्शयति इति अनेन न्यायेन सूच्यते।
- (3) अगस्त्यविरचिते अग्नियाननाम्नि ग्रन्थे तथा भारद्वाजविरचिते विमानाधिकारणे विमानयन्त्रस्य वर्णनं लभ्यते। 'समराडगणसूत्रधार' नामा ग्रन्थः भोजदेवेन एकादशे शतके लिखितः आसीत्। तस्य प्रकाशनं गायकवाड संस्कृत ग्रंथमालायां 1924 तमे ख्रिस्ताब्दे साज्जाताम्।
- (4) प्राचीन भारतीयैः आध्यात्मिकाधिदैविक-भौतिक शास्त्रेषु गहनं गवेषणं कृत्वा अपूर्व ज्ञानं संप्राप्तम् आसीत् इति सुप्रसिद्धमेव। परं केचन एवं मन्यन्ते यत् प्राचीनभारतीयैः यादृशम् आध्यात्मिकं रहस्यम् आकलितं न तादृशं भौतिकविषयकम्।

10

(ब) "Discuss the aeronautical research in the ancient India".

प्राचीन भारतीय विमान विद्येचे विवेचन करा.

प्राचीन भारत के विमान विद्या विषयक संशोधन का विवेचन करें।

OR/किंवा/अथवा

Explain any two 'न्यायः'.

कोणतेही दोन न्याय स्पष्ट करा.

किसी दो न्यायों का स्पष्टीकरण करें।

6

2. (अ) Translate any **TWO** of the following :-

कोणत्याही दोन उक्त्यांचे भाषांतर करा :-

किन्हीं दो परिच्छेदों का अनुवाद कीजिए :-

- (1) इयं भूमिः अस्माकं माता वयं च अस्याः संतानरूपाः । अर्थात् अस्माकं मियः भ्रातृभावः विद्यते । अस्माकं पूर्वजानां कृते इयं पृथिवी न केवलं भूम्याः खण्डस्वरूपः अंशः । अपि तु सा प्रत्यक्षतः मातृस्वरूपा ।
- (2) दिन्दुनां चत्वारि धामानि रामेश्वरः, द्वारिका बदरीनाथः पुरी इत्याख्यानि भारतस्य चतसृषु दिक्षु वर्तन्ते । एकस्य धाम्नः तीर्थजलम् अन्यस्य धाम्नः तीर्थे प्रक्षेप्तव्यम् अथवा तेन जलेन तत्रस्था देवता अभिषेकतया इत्यास्ति परिपाटिः ।
- (3) वयं गणपतेः उपासनायां गणपत्यर्थवशीर्षस्य पाठं कुर्मः । तत्र फलश्रुतौ यत्फलं निर्दिष्टं तद्यथा-
“सर्वत्राधीयानोऽविघ्नो भवति । धर्मार्थकामोक्षं च विन्दति 'इति । तथैव वैद्यकशास्त्रस्य वास्तविकं प्रयोजनम् किम् इति प्रश्नस्य उत्तरं ददत् वैद्यकशास्त्रप्रणेता चरकः ब्रुते 'धर्मार्थकामोक्षणम् आरोग्यं मुलमुत्ताम्' एसस्माद् एकात्मताभावनायाः परिपोषणं कियता कौशलेन कल्पकतया च कृतम् अस्माकं पूर्वजैः तत्स्पष्टं भवति ।
- (4) दक्षिणस्यां दिशि केरल-प्रदेशे जातेः आचार्यैः संपूर्णभारतवर्षे पदयात्रां कुर्वद्भिः दिसु चत्वारि पीठानि-बदरी-पुरी-शृंगेरी-द्वारकाख्यानि प्रतिष्ठापितानि । एतद् एकमेव तथ्यं तत्रभवतां संपूर्णभारतं प्रति स्नेहभावनां व्यनक्ति ।

10

(ब) Explain the importance of unity in Human life.

मानवी जीवनात एकात्मतेचे महत्व स्पष्ट करा.

मानवी जीवन में एकात्मता का महत्व स्पष्ट करें ।

OR/किंवा/अथवा

Explain the significance of तीर्थयात्रा and 'चारधाम'.

एकात्मतेच्या बाबतीत तीर्थयात्रा आणि चार धाम यांचे महत्व स्पष्ट करा.

एकात्मता के संदर्भ में तीर्थयात्रा तथा चार धाम का वर्णन करें ।

6

3. (अ) Translate any **TWO** of the following :-

कोणत्याही दोनचा अनुवाद करा :-

किन्हीं दो का अनुवाद कीजिए :-

- (1) श्रुत्वा तदीयं वचनं विषाक्तम् ।

मस्तानि-वाक्यं सहसागतं तत्-- ।

‘धनं महारावपदे स्थितं मे

लता हि रम्या निजपादपेन ।।

(2) उवाच देवी - शिव मूर्ध्नि गङ्गा

विराजते कल्मषनाशिनी सा

पृच्छस्व रावं समरेऽपि नूनं

प्रमावयोर्नास्ति कदापि विघ्नम् ।।

(3) परं भूयः प्रवक्ष्यामि ज्ञानानां ज्ञानमुक्ततम् ।

यज्ज्ञात्वा मुनयः सर्वे परां सिद्धिमितो गताः ।।

(4) सत्त्वं सुखे सञ्जयति रजः कर्मणि भारत ।

ज्ञानमावृत्य तु तमः प्रमादे सज्जजत्युत ।।

10

(ब) Present a summary of the पत्नीधर्मः ।

पत्नीधर्म पाठाचा सारांश लिहा.

पत्नीधर्म पाठ का सारांश लिखें ।

OR/किंवा/अथवा

Write the Summary of गुणत्रय विभागः ।

‘गुणत्रयविभाग’ पाठाचा सारांश लिहा.

गुणत्रयविभाग पाठ का सारांश लिखिये ।

6

4. (अ) Translate any **TWO** of the following :—

कोणत्याही दोनचे अनुवाद करा :—

किन्हीं दो का अनुवाद कीजिए :—

(1) धर्मज्ञः सत्यसन्धश्च प्रजानां च हिते रतः ।

यशस्वी ज्ञानसंपन्नः शुचिर्वश्यः समाधिमान् ।।

(2) प्रजापतिसमः श्रीमान् धाता रिपुनिपूदनः ।

रक्षिता जीवलोकस्य धर्मस्य परिरक्षिता ।।

(3) कस्तुरी जायते कस्मात्को हन्ति कारिणां कुलम् ।

किं कुर्यात्कातरो युद्धे मृगात्सिंहः पलायनम् ।।

(4) राज्ञाः सम्बोधनं किं स्यात् सुग्रीवस्य तु का प्रिया ।

अधनास्तु किमिच्छन्ति आर्तैः किं क्रियते वद ।

10

(ब) Describe the various qualities of Ram's from मनोरमः रामः.

मनोरमः रामः पाठाच्या आधारे श्रीरामांच्या विविध गुणाचे वर्णन करा.

मनोरमः रामः पाठ के आधार से श्रीराम के विविध गुणों का वर्णन करें।

OR/किंवा/अथवा

Explain the अंतरालाप and बाहरालाप with example.

अन्तरालाप आणि बाहरालापाचे सोदाहरण स्पष्टीकरण करा.

अन्तरालाप तथा बहिरालाप का सोदाहरण स्पष्टीकरण करें।

6

5. Choose the correct alternatives of any 16 :—

खालीलपैकी कोणत्याही 16 प्रश्नांची योग्य पर्याय निवडून उत्तरे लिहा :—

किन्हीं 16 प्रश्नों के योग्य पर्याय चुनकर लिखिये :—

(1) महाराजा रघुकृत यज्ञस्य नाम किम् ?

(अ) विश्वजित्

(ब) पुत्रकामेष्टिः

(क) अश्वमेध

(ड) सत्राजित्

(2) रघुवंशम् महाकाव्ये कति सर्गः ?

(अ) 18

(ब) 20

(क) 19

(ड) 21

(3) मेघाद्वारा यक्षेण कुत्र संदेशं प्रेषितम् ?

(अ) अलकानगरी

(ब) रामगिरी

(क) हिमालयः

(ड) उज्जैनी

(4) संस्कृत साहित्ये कविकुलगुरुः कः ?

(अ) भारविः

(ब) भासः

(क) कालिदासः

(ड) व्यासः

(5) कुमारसम्भवस्य कति सर्गाः ?

(अ) 16

(ब) 15

(क) 17

(ड) 14

(6) मेघदूते यक्षस्य नगरी का ?

(अ) अमरावती

(ब) अलका

(क) अलकनंदा

(ड) स्वर्णिमा

- (7) कुमारसम्भवे कस्य जन्मवर्णनास्ति ?
(अ) कार्तिकेयस्य (ब) गणेशस्य
(क) शंकरस्य (ड) तारकासुरस्य
- (8) मेघदूते द्वितीय खण्डस्य नाम किम् ?
(अ) पूर्वमेघः (ब) उत्तरमेघ
(क) वाममेघः (ड) दाक्षिणमेघः
- (9) रघुवंशे श्रीरामचरितम् कतिसर्गे वर्णितम् ?
(अ) 5 (ब) 6
(क) 8 (ड) 9
- (10) ऋतुसंहारस्य विरामः कस्य वर्णनेन भवति ?
(अ) ग्रीष्मः (ब) हेमन्त
(क) शिशिर (ड) वसन्त
- (11) किरातार्जुनीयस्य रचयिता कः ?
(अ) महाकविकालिदासः (ब) महाकवीभारवी
(क) दण्डी (ड) जयदेव
- (12) शिशुपालवधस्य रचयिता कः ?
(अ) माघः (ब) भारवी
(क) कालिदासः (ड) दण्डी
- (13) शिशुपालवधम् महाकाव्ये कति सर्गः ?
(अ) 19 (ब) 20
(क) 21 (ड) 22
- (14) गंगालहरी केन रचिता ?
(अ) पण्डित जगन्नाथ (ब) शिवदासः
(क) भर्तृहरि (ड) जयदेवः
- (15) दमयन्ती कस्य प्रान्तस्य राजकन्या ?
(अ) अलकानगरी (ब) विदर्भ
(क) गंगापूर (ड) मगध

(16) कादम्बरी काव्यस्य नायिका का ?

(अ) उर्वशी

(ब) दमयंती

(क) कादम्बरी

(ड) मालविका

(17) दशकुमारचरितम् काव्यस्य रचयिता कः ?

(अ) जयदेव

(ब) दण्डिः

(क) माघः

(ड) सुबन्धुः

(18) गीतगोविदः काव्ये कति सर्गाः ?

(अ) 12

(ब) 10

(क) 15

(ड) 13

(19) शिशुपालः कस्य देशस्य राजा ?

(अ) विदर्भस्य

(ब) निषधस्य

(क) चेदीदेशस्य

(ड) हस्तिनापुरस्य

(20) गीतगोविंद काव्यस्य रचयिता का ?

(अ) जयदेवः

(ब) दण्डिः

(क) कामदेवः

(ड) भट्टिः

16×1=16